

סוגיות במס' ברכות שיעור 4 – סמיכות גאולה לתפילה

- I. Talmudic Source – ברכות דף ד':
- A. Machlokes about גאולה לתפילה סמיכות.
    - 1. R' Yochanan - if you do it at ma'ariv you are a בן עולם הבא.
    - 2. R' Yehoshua ben Levi - not necessary at ma'ariv.
  - B. Basis of machlokes:
    - 1. Sevara - is the nighttime geulah significant.
    - 2. passuk - does בשכבך ובקומך demand davening after גאולה or shema as close to bed as possible.
  - C. Question about השכיבנו: Isn't it a break between גאולה לתפילה?
    - 1. Answer - it is one long גאולה just like תפתח ה' שפתי תפתח גאולה.
- II. Issues to Clarify:
- A. What is the source and reason to do גאולה לתפילה?
    - 1. רש"י ד"ה זה הסומך:
      - a. pesukim in tehilim juxtaposed.
      - b. Yerushalmi's mashal of knocking on a door and running away.
    - 2. תלמידי רבינו יונה דף ב: ד"ה איזהו:
      - a. it is a sign that you understand that you are an עבד ה' as a result of the גאולה.
      - b. one only asks for something if they trust that the one being beseeched can help - shows that the geulah lead to real בטחון.
  - B. Is there a difference between nighttime and daytime? gemara says all agree that primary geulah is at day but there is a machlokes whether to do it at night. ספר עם גאולה - if everybody agrees about the secondary status of nighttime גאולה what are they arguing about?
    - 1. Is גאולה לתפילה an enhancement of the תפילה or an enhancement of the גאולה?
      - a. Yerushalmi assumes it is an enhancement of the תפילה (being מבקש צרכיו is enhances by a preface of גאולה)?
      - b. According to Rabeinu Yonah is is an enhancement of the גאולה.
      - c. (third possibility - enhances neither, but is an independently good thing).
    - 2. At night it is only an enhancement of tefilah, but by day it is enhancement of geulah.
      - a. this is why davening b'tzibur trumps סגליית at night, but not at day.
      - b. this is also why announcing יעלה ויבא is only a problem of a הפסק at day and not at night.
    - 3. Whether we need to do this on shabbos may depend on where the enhancement lies. There is no need to enhance tefilah because there is no בקשה, but there is a need to enhance גאולה. הגה"ה ברא"ש סימן י' גאולה.
- III. Other tefillos added that break up the גאולה לתפילה סמיכות.
- A. גאולה אריכתא - הגמרא says השכיבנו.
    - 1. Why is השכיבנו considered a גאולה אריכתא? תלמידי רבינו יונה ד"ה ואע"ג - it reenacts what was said at the actual time of גאולה.
  - B. ברוך ה' לעולם... קדיש.
    - 1. ראשונים.
      - a. רבינו יונה ד"ה ויש לשאול - some rabbis skipped it.
      - b. שם בשם הרמב"ן ורבינו יונה - since it initially substituted for tefilah, and then became part of davening it isn't a hefsek.

סוגיות במס' ברכות שיעור 4 – סמיכות גאולה לתפילה

- c. תוספות ד"ה דאמר - it is part of geulah
  - d. שם - since it is in place of עשרה it counts as tefilah.
  - e. תוסי' שם בשם רב עמרם גאון - we only say this because we pasken you don't need סמיכת גאולה לתפילה במעריב.
2. אחרונים (פוסקים).
- a. תפילה כהלכתה פרק יט הערה מח (בשם הגר"א)
  - b. שו"ת אגרו"מ או"ח ב: סימן קב - not really about Israel - conform as ש"ץ.
  - c. שו"ת בצל החכמה ח"ד סימן כה
- C. What about ושמרו on shabbos? ושמרו בשבת.
- 1. גאולה because observing shabbos brings אריכתא רסו - it is טור סימן רסו.
  - 2. תפילה אריכתא (like klopping for ר"ח) - דרישה שם - any mention of the day is
- D. מח' מחבר ורמ"א אם לענות אמר - שו"ע סימן סו סעיף ז' - אמר ל"גאל ישראל"
- 1. מושני"ב ס"ק לה - finish at same time
  - 2. תפילה כהלכתה פרק יא הערה קסו בשם רב הנקנן - do NOT say it quietly
- E. תפילה אריכתא - gemara says is שפתי תפתח - ה' שפתי תפתח.
- 1. רבינו יונה דף ג. ד"ה כיון - What makes it part of tefilah? It's original context was to urge God to accept tefilah when we don't have korbanos as an option.
  - 2. רבינו יונה דף ה. ד"ה לא הפסיד - absent korbanos, speaking about them takes their place (different than the first Rabeinu Yonah that shemona esrei takes their place with שפתי תפתח (ה' שפתי תפתח).

1 - תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפלגי? אי בעית אימא קרא, אי בעית אימא סברא. אי בעית אימא סברא, דרבי יוחנן סבר: גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא; ורבי יהושע בן לוי סבר: כיון דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא. ואיבעית אימא קרא - ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב: +דברים ו'+ בשכבך ובקומך, רבי יוחנן סבר: מקיש שכיבה לקימה - מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה, אף שכיבה נמי קריאת שמע ואחר כך תפלה; רבי יהושע בן לוי סבר: מקיש שכיבה לקימה - מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו, אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו. מתיב מר בריה דרבינא: בערב מברך שתים לפניו ושתים לאחריה; ואי אמרת בעי לסמוך, הא לא קא סמך גאולה לתפלה, דהא בעי למימר השכיבנו! אמרי: כיון דתקינו רבנן השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא. דאי לא תימא הכי - שחרית היכי מצי סמיך? והא אמר רבי יוחנן, בתחלה אומר: +תהלים נ"א+ ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר: +תהלים י"ט+ יהיו לרצון אמרי פי! אלא: התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח - כתפלה אריכתא דמיא, הכא נמי, כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו - כגאולה אריכתא דמיא.

2 - רש"י מסכת ברכות דף ד עמוד ב

זה הסומך - וכל שכן דשחרית, דעיקר גאולת מצרים בשחרית הוה, כדכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל (במדבר ל"ג), וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים, דכתיב ה' צורי וגואלי (תהלים י"ט), וסמיך ליה יענך ה' ביום צרה (תהלים כ'), ואמרינן בברכות ירושלמי (פרק א'): מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה - לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג - אף הוא הפליג, אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו.

3 - רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ב עמוד ב

איזהו בן העוה"ב זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית. י"ל וכי מפני שסומך גאולה לתפלה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עוה"ב ואומר מורי הרב שהטעם שזוכה לשכר גדול כזה מפני שהקב"ה כשגאלנו והוציאנו ממצרים היה להיותנו לו לעבדים שנא' כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים ובברכת גאל ישראל מזכיר בה החסד שעשה עמנו הבורא והתפלה היא עבודה כדאמרינן (בב"ק דף צב ב) ועבדתם את ה' אלהיכם זו

סוגיות במס' ברכות שיעור 4 – סמיכות גאולה לתפילה

היא תפלה וכשהוא מזכיר יציאת מצרים ומתפלל מיד מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו כן הוא מזכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו וכיון שמזכיר שהוא עבדו מפני גאלו ועושה רצונו ומצותיו נמצא שבעבור זה זוכה לחיי העולם הבא ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר מפני שכשמזכיר גאולת מצרים ומתפלל מיד הוא מראה שבטוח בה' בתפלה כיון שמבקש ממנו צרכיו שמי שאינו בטוח בר"ל יבקש ממנו כלום וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו' וכיון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילים ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בטוח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא:

4 - ספר עם מרדכי למס' ברכות סימן ד' אות ב'

ונראה שבאמת יש טעם גדול לחלק בין יום ולילה לענין זמן מצות סגליית שהנה ריב"ל סובר שא"צ סגליית בלילה כלל והסביר ד: כיון דלא הוא אלא מצפרא לאויה גאולה מעליתא (בלילה). וקשה א"כ לא היה לנו לומר גאולה בלילה כלל. ורש"י שם עמד בזה ופירש – "הילכך גאולה דאורתא לא חשיבא לאהדורי עלה סמיכת תפלה". כלומר שאף לריב"ל יש חיוב לומר גאולה בלילה אבל אינו כל כך חשוב להצריך סגליית וצ"ב. וכן עיי"ש בגמרא שר' יוחנן שמצריך סגליית בלילה סובר גאולה מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעליתא לא הוי אלא עד צפרא. וקשה כיון ששניהם מודים שיש גאולה בלילה ושאינה גאולה מעליתא מהו גדר מחלוקתם אם צריכים סגליית בלילה, וצ"ב.

ועיי"ש ברש"י שציטט שני טעמי הירושלמי לדין סגליית: (א) דכתיב ה' צורי וגואלי וסמוך ליה יענך ה' ביום צרה. (ב) מי שאינו סגליית דומה לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך יצא המלך ומצאו שהפליג אף הוא הפליג. והנה נסתפקו האחרונים אם סגליית היא אחד מפרטי דיני גאולה או שהוא תנאי בדיני תפלה. ונראה ששניהם אמת ומקור הדבר ב' הילפותות הנ"ל שאם למדים מהמשל ברור שדין הוא בתפלה שאם לא יסמוך גליית המלך כלומר הקב"ה שהתקרב אליו לשמוע דברי השבח שבברכת גאולה יתרחק ממנו כיון שאינו מתפלל מיד ותפלתו לא תקובל כל כך. אבל אם למדים מסמיכות הפסוקים י"ל שהוא קיום בגאולה וגדרו שאם משבח את ה' ואינו תובע צרכו ממנו מיד אח"כ זה פוגם בשבח שאם באמת מאמין בכח של הקב"ה היה מתפלל אליו מיד, וכ"כ רבינו יונה שם ולפי זה סגליית הוא קיום נוסף בגאולה.

ועפ"ז י"ל שריב"ל סובר שסגליית הוא רק קיום בגאולה ולא כמשל הירושלמי. ורק בגאולה חשובה ומעליתא יש צורך להסמיכו לתפלה כדי להוכיח שבאמת מאמין בגאולה. ולכן בגאולה לילה שאינה חשובה כ"כ א"צ סגליית ור' יוחנן סובר שסגליית הוא קיום גם בתפלה ולכן אע"פ שמודה לריב"ל שאין גאולה לילה חשובה וא"כ אין דין סגליית מצד גאולה מ"מ צריכים סגליית מצד תפלה וכמשל הירושלמי שהמלך מתקרב בשמעו דברי שבח (אף אם אינה גאולה מעליתא) ואם אינו סומך גליית המלך עלול להתרחק ותפלתו לא תקובל בשלימות ולפי זה אע"פ שקיי"ל כר' יוחנן שיש סגליית בלילה מ"מ אינו שוה לשל יום שביום יש חיוב סגליית מצד גאולה וגם מצד תפילה ובלילה רק מצד תפלה.

ובזה יש לבאר הדין שנוצר בשו"ת סימן רלו סעיף ג' שהכנס לבית הכנסת ומצא צבור עומד להתפלל ותפלל עמהם ואח"כ יקרא ק"ש עם ברכתיה וטעם הדין שתפלה בצבור עדיף מסגליית דערבית ובשחרית ככה"ג סגליית עדיף וצ"ב וצ"ב שחרית מערבית (ועיי"ש בבח שאינו משום תפלת ערבית רשות). ולפי מש"כ נחא שתפלה בצבור מקובלת יותר מתפלת היחיד שנאמרה לאחר דברי שבח. ולכן בערבית שסגליית הוא דין רק בתפלה ניתן לדחות מפני תפלה בצבור שהוא תנאי יותר חשוב בתפלה אבל בשחרית שיש דין סגליית גם מצד הגאולה אין לנו לדחות אחד מדיני גאולה ע"י שינוי סדר התפלה וביטול סליית כדי לחזק את התפלה.

וכן יש לבאר הדין המובא שם (ס"ב) שיש לשייך להכריז ר"ח אחר קדיש ולא הוי הפסק כיון שהוא צורך תפלה וגם דין זה נוהג רק מערבית (ועיי"ש בפמ"ג). וצ"ע דאם אינו הפסק יתיר לשייך להכריז אף בשחרית ועל פי הנ"ל י"ל שלכתחלה אין להפסיק אף לצורך (שם בפמ"ג). אז בערבית שסגליית נצרך רק מצד התפלה הצורך להכריז ר"ח הוא צורך תפלה יותר חשוב מקיום סגליית באופן של לכתחלה (כלומר בלי הפסק לצורך) אבל בשחרית שסגליית נצרך גם מצד גאולה א"י לדחות קיומה לכתחילה משום הכרזת השי"ת שהיא צורך תפלה.

5 - רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ב עמוד ב

ואף על גב דצריך לומר השכיבנו בגאולה כגאולה אריכתא דמיא. והטעם שאינו הפסקה מפני שהשכיבנו מעין הגאולה הוא שבשעה שעבר השם לנגוף את מצרים היו מפתחין ומתפללין לבורא לקיים דברו ושלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם שדרך הצדיקים שיראים תמיד שמא יגרום החטא וכנגד אותה התפלה התקינו לומר השכיבנו שיצילנו השם מכל דבר רע וישמור צאתנו ובואנו וכיון שהתקינו לאמרו כנגד מה שהיה בשעת הגאולה אמרו דלא הוי הפסקה דגאולה אריכתא דמיא:

סוגיות במס' ברכות שיעור 4 – סמיכות גאולה לתפילה

ויש לשאול על מה סמכו העולם להוסיף ולומר אחר כך פסוקים של ברכת המלך בכבודו שעל זה לא אמרו כגאולה אריכתא דמיא והוי הפסקה ומקצת החכמים היו נמנעים מלאמרם וכך היה מנהגו של מורי הרמב"ן נר"ו אבל מורי רבינו יונה קרובו נתן טעם למנהג שנהגו כל העולם לאומרם שבתחלה שהיתה תפלת ערבית רשות היו אומרים אלו הפסוקים שיש בהם י"ח הזכרות כנגד י"ח ברכות וחותרמין עליהם ואומרים קדיש ויוצאין ואח"כ אף על פי שקבעו חובה נשאר הדבר כמו המנהג הראשון ולא הוי הפסקה בין גאולה לתפלה דכיון שמתחלה אדעתא דהכי קבעו חובה לא מקרי הפסקה:

כיון דתקינו רבנן ה' שפתי תפתח בתפלה כתפלה אריכתא דמיא. פירוש זה הפסוק דבוק עם הפסוק שאחריו שאומר כי לא תחפוץ זבח ואתנה וגו' ואמר אותו דוד כשהיה מתפלל על חטא בת שבע שחטא בו במזיד ועל המזיד אין מביאין קרבן שאין קרבן בא אלא על השוגג ועל כן היה מתפלל לבורא תסייעני שאוכל לכוין בתפלתי ולספר מעלליך כדי שתהא תפלתי מקובלת שכיון שלא תחפוץ זבח על המזיד תהיה תפלתי כפרה במקום קרבן ועכשיו ג"כ שאין לנו בהמ"ק ואין אנחנו מקריבין קרבנות אנו אומרים אותה על אותו ענין שתהיה תפלתנו מקובלת ורצויה במקום זבח וקרבן ומפני שנתקן על ענין התפלה אמרו דכתפלה אריכתא דמיא. מפי מורי הרב נר"ו:

6 - תוספות מסכת ברכות דף ד עמוד ב

דאמר רבי יוחנן איזהו בן העוה"ב וכו' - ואנו שאומרים יראו עינינו ופסוקים אחרים אחר השכיבנו. נראה הואיל ותקינו להו רבנן ה"ל כגאולה אריכתא דתקינו לומר זה שבתוך כך יתפלל תבירו גם הוא ולא ילך מבהכ"נ עד שיגמור כל אחד תפלתו. וגם יש באותם פסוקים י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות דשמנה עשרה ואגב שתקנו לומר אותם פסוקים תקנו לומר חתימה של יראו עינינו. והלכה כר' יוחנן דברייתא מסייע ליה וכן פסק ה"ג. ואם כן יש ליוזר שלא לספר בין גאולה דערבית לשמנה עשרה. ומיהו בסדר רב עמרם פ"י מה שאנו אומרים קדיש בין גאולה לתפלת ערבית לאשמעינן דלא בעינן מסמך גאולה דערבית לתפלה משום דתפלת ערבית רשות. ולא נהירא [דאם כן] ר' יוחנן סבירא ליה תפלת ערבית חובה דפלוגתא היא דרב ור' יוחנן והלכה כר' יוחנן. ונכון להחמיר ולהזהר מלספר בינתים ואי תימא קשיא הלכתא אהלכתא דקיימא לן תפלת ערבית רשות והכא פסקינן כרבי יוחנן צריך לומר דאפילו אי סובר רבי יוחנן כרב דאמר רשות היא מכל מקום מחייב לסמוך. אם כן גם לנו יש לסמוך.

7 - שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן קב

ובדבר ברכת יראו עינינו אין תלוי בא"י וחז"ל אלא שהאומרים בחז"ל יש להם לומר גם בא"י ואלו שאין אומרים בא"י אין להם לומר גם בחז"ל כי הוא מתלוקת הובא בטור /או"ח/ סימן רל"ו. אך אולי בא"י נוהגין כהגדולים שנהגו שלא לאומרן שהביא הטור משום שבאו שם תלמידי הגר"א ותלמידי הגרש"ז בעל התניא שתרוייהו היו סוברין שלא לאומרן. וכיון שכבר התחיל לנהוג כך טוב יותר שלא יאמר אבל טוב שיארך בק"ש שלא יצטרך לומר לכו"ע כדאיתא במג"א סק"ג, וגם שלא יצטרך לומר אחר התפלה כדאיתא במ"ב בשם מעשה רב.

8 - אבודרהם ברכת ק"ש של ערבית

ובעל המנהגות כתב זה שנהגו לומר ברוך ה' לעולם שיש בהם שמנה עשרה הזכרות משום שגזרו שמד על ישראל שלא יתפללו תפלת ערבית ועל כן תקנו לומר שמנה עשרה הזכרות כנגד שמנה עשרה ברכות של ית. ואע"פ שבטל השמד לא בטלה התקנה.

9 - טור אורח חיים הלכות שבת סימן רסז

ומשנין בחתימה שחותם ופרוס סוכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך בא"י הפורס סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים וכן המנהג באשכנז ובצרפת ואין חותמין שומר עמו ישראל לעד כדאיתא במדרש שבשבת אין צריכין שמירה שהשבת שומר ונוהגין לומר פסוק ושמר בני ישראל וגו' לומר שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה והוא ג"כ מעין גאולה כדכתיבנא לעיל שאם ישמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלין

10 - דרישה שם

צריך עיון למה אנו אומרים ברגלים וידבר משה את מועדי ה' וגו' וביום כיפור כי ביום הזה יכפר וגו' ובראש השנה תקעו בחודש שופר וגו' ובפרט שלא מצינו בשום פוסק ואפשר דחשבינן ליה כתפלה אריכתא דכיון שבא להזכיר קדושת היום הלכך צריך להזכיר קודם לכן מעין המעורא ויש סמך לזה מהא דכתב הרשב"א (שו"ת ח"א ימן רצג) להתיר מה שהשמש מכריז בבית הכנסת קודם תפלת ערבית בתחלת ראש חודש יעלה ויבוא כיון דצורך תפלה הוא.

11 - תפילה כהלכתה פרק יט הערה מח

ולגר"א במעשה רב סו שהמתפלל ביחידות אינו אומר ברוך ה' וכו' ושם סז שהגר"א עצמו לא אמרו כלל ומי"מ הציבור שאיתו והשי"ץ היו אומרים

12 - שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן קב

ובדבר ברכת יראו עינינו אין תלוי בא"י וחז"ל אלא שהאומרים בחז"ל יש להם לומר גם בא"י ואלו שאין אומרים בא"י אין להם לומר גם בחז"ל כי הוא מתלוות הובא בטור /או"ח/ סימן רל"ו. אך אולי בא"י נוהגין כהגדולים שנהגו שלא לאומרן שהביא הטור משום שבאו שם תלמידי הגר"א ותלמידי הגרש"ז בעל התניא שתרוייהו היו סוברין שלא לאומרן. וכיון שכבר התחיל לנהוג כך טוב יותר שלא יאמר אבל טוב שיאריך בק"ש שלא יצטרך לומר לכו"ע כדאיתא במג"א סק"ג, וגם שלא יצטרך לומר אחר התפלה כדאיתא במ"ב בשם מעשה רב.

13 - שו"ת בצל החכמה חלק ד סימן כה

דין ברכת ברוך ה' לעולם אמן ואמן אשר בתפלת מעריב דחול, להולך ממקום שאין אומרין אותה למקום שאומרים.

(א) בנוגע לפסוקי ברוך ה' לעולם אמן ואמן וכו' וברכת יראו עינינו וכו' שבני חז"ל אומרים אותה בתפלת ערבית קודם תפלת י"ח ובא"י שהמנהג שלא לאומרה כלל, ונשאלתי הרבה פעמים מבני א"י שבאו לכאן על דעת לחזור לא"י, אם יאמרו אותה ברכה במשך זמן שהותם בחז"ל כבני חז"ל, או ידלגו עלי' כמנהג בני א"י שלא לאומרה?

השבתי שאם הוא מתפלל ביחידות או אפי' עם צבור בני חז"ל לא יאמרנה עמהם אלא ידלג עלי' כמנהגו בא"י, ויזהר שלא להתפלל לפני התיבה כשי"צ במנין בני חז"ל, ואם איתרמי שנעשה שי"צ יאמר גם ברכה ההיא כדרך שבני חז"ל אומרים אותה.

(ב) ואמרת' לרשום בזה טעמי ונמוקי...

(ד) אמנם ראיתי בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' צ"ט) שנשאל בשי"ץ שבעירו אין מברכין בר"ח ברכת ההלל ובא לעיר שמברכין ודעתו הי' לחזור למקומו ונעשה שם שי"צ בר"ח ובירך על ההלל כמנהג העיר, אי שפיר עבד או בירך לבטלה ולא הוציא את הצבור ידי"ח בברכת ההלל. ומביא שם תשו' מהר"ש בן הרשב"ץ הנ"ל וכו' שאין ללמוד משם דאף בנדונו לענין ברכת הלל בר"ח נאמר שהדין כן, שאעפ"י שלעצמו אינו מברך כשירוד לפני התיבה במקום שמברכין שפיר מברך, דשאני הך דמהר"ם שבעירו היו אומרין אותה ונתפשט שם המנהג כן אלא שהוא ז"ל הי' חושש לאומרה בצנעא, לכן כשהי' שי"צ שפיר אמרה כמנהג עירו, דמעיקרא דלא אמר לה כשהי' מתפלל לעצמו הי' חומרא בעלמא, משא"כ זה שבמקומו אין מברכין על הלל דר"ת וכן נוהגין שם מימים ימימה י"ל דהז"ל ברכה לבטלה עייש - לפי"ז גם נדיד אין ללמוד מעובדא דמהר"ם שהרי בן א"י זה, כך נוהגין במקומו מימים ימימה שלא לומר ברכת ברוך ה' לעולם וכו' לכן אם יאמרנה אפי' בחז"ל שהוא מקום שנוהגין לאומרה י"ל דהוי לה לגבי דידי' ברכה לבטלה.

(ה) אלא שבשו"ת חיים שאל הנ"ל מביא אח"כ מהא דאיתא (פסחים ק"ו א) דר"א איקלע למחוזא אמרו לי לקדש מר קדושא רבא וכו', ומוכת שם מפ"י הרשב"ם והר"ן דאף דר"א ליה נוהג לברך בבוקר ברכת הקידוש דלילה ומסתמא כך נהגו במקומו, אפי"ה אם במחוזא הי' המנהג לברך אותה הי' ר"א מברך להם כך להוציאם ידי"ח, ומינה דשפיר עבד אותו שי"צ שבירך ברכת הלל בר"ח להוציא הצבור ידי"ח במקום שנהגו כך, אף שבמקומו לא נהגו לברך אותה עייש. - מעתה גם בנד"ד אם כי מנהג א"י שלא לומר ברכת ברוך ה' לעולם וכו' שפיר מצי בן א"י הנעשה שי"צ בחז"ל לאומרה כמנהג המקום בחז"ל ואעפ"י שהוא דעתו לחזור.

ואף דר"א לא בשביל עצמו רצה לאומרה אלא להוציא בני מחוזא המחוייבים בדבר, משא"כ בנד"ד שהשי"ץ בן א"י אינו אומרה להוציא בני חז"ל ידי"ח, אלא בשביל עצמו כדי לא לשנות מנהג בני חז"ל בפניהם, ומנ"ל שגם זה מותר. לענ"ד הדבר פשוט דאכתי תקשה, דנהי דלדעת בני מחוזא גם ר' אשי הי' מחוייב בדבר ומשו"ה שפיר הי' אומרו להוציאם ידי חובתם וכן בהלל דר"ח כמבואר בשו"ת חיים שאל שם, מ"מ עדיין קשה, הא ר' אשי שבמקומו לא אמרו שבת בבוקר ברכת קידוש של לילה, עיי"כ ס"ל שבשבת בבוקר א"צ לחזור ולומר ברכת קידוש שכבר יצאו במה שקדשו בלילה, א"כ לדעתו אדרבה גם בני מחוזא לא היו חייבים בדבר ולא הי' צריך להוציאם כלל, ונמצא אם הי' מברך להם היתה ברכתו לבטלה, ומה עלה על דעתו לברך להם, א"ו דמר"א בלא"ה לא קשיא מידי, דנהי דבמקומו לא נהגו לברך שבת בבוקר ברכת קידוש דלילה, מ"מ כיון שבא למקום שנהגו לאומרה שפיר הי' רשאי לאומרה גם הוא בעובדא דידי' כדי לא לשנות מנהגם בפניהם וכמו שכתבתי.

ועיי' הגהו' הגר"מ הורו"ץ זצ"ל (פסחים ק"ו א ד"ה רשב"ם) שכ', צ"ע דהאיך הי' מברך מה שלדעתו הוא ברכה לבטלה, ואולי סבור שלא קדשו בלילה ובוש לישראל מאי ניהו קידושא רבא עכ"ל. ותירוצו תמוה

סוגיות במס' ברכות שיעור 4 – סמיכות גאולה לתפילה

דאטו משום בושה הי' ר' אשי מכניס עצמו לכתחילה לספק ברכה לבטלה. ברם למה שכתבתי אי"ש. - ועיי' ספרי שו"ת בצל החכמה (ח"א סי' כ"ב אות ז') מש"כ עוד בביאור סוגיא דפסחים הנ"ל. ולפמ"ש"כ שם אין ראי' לנד"ד.

ו) אך עדיין מקום לדון בזה ממה שמסיים בשו"ת חיים שאול (שם) וכי, שאין להקשות מהך סוגיא דפסחים (ק"ו א) למש"כ הפרי"ח, דמי ששכח לספור ספה"ע לילה אחד שדינו שאינו סופר עוד בברכה, שאסור לו להיות ש"צ ולברך להוציא רבים יד"ח כיון שהוא אינו מחוייב בדבר, והרי ר"א הי' יכול להוציא לבני מחוזה אע"ג שהוא ל"ה מחוייב בדבר, דשאני התם שאם במחוזא הי' המנהג לברך בבוקר קדוש דלילה הי' זה עפ"י חכמים דמחוזא ולדעתם גם ר"א מחוייב בדבר משו"ה הי' אומרו ומוציאם יד"ח וכן במקום שמברכין על הלל דר"ח, לדעתם כו"ע מחוייבים, משא"כ מי ששכח לספור, דבשאר הלילות אף שהצבור חייב הוא פטור על כן אינו מוציאם יד"ח ע"ש. - עפ"י הנ"ל הי' נראה שכן אי"י לא יברל ברכת ברוך הי' לעולם וכי' כשהוא ש"צ בהיותו בחו"ל. דז"ל הטור (או"ח סי' רל"ו), ומה שנוהגין להפסיק בפסוקים ויראו עינינו וקדיש לפי שבימים ראשונים היו בהכ"ס שדות והיו יראים להתאחר שם עד זמן תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות שיש בתפלת ערבית ונפטרין בקדיש ועתה שחזרו להתפלל ערבית בבהכ"ס לא נתבטל מנהג הראשון עכ"ל. ומוכח דבמקום שבטלו אותו מנהג גם אם היו רוצים כעת לאומרה ל"ה רשאים. וא"כ גם בני חו"ל שאומרים אותה מודים שאסור לבני אי"י לומר אותה מאחר וכבר בטלוה, וממילא שאינו רשאי לאומרה גם כשהוא ש"צ במנין בני חו"ל דומיא דשכח לספור העומר לילה אחד. וגרע מיני' דשם חייב גם הוא בעצם לספור ולברך משא"כ בנד"ד דפטור לגמרי ולא שייכא גבי' כלל.

מעתה נראה לומר כי הדברים ק"ו, שאם המהר"ם שינה מנהג בני עירו ודילג על אמירת ברוך הי' וכי' למרות שהצבור שעמו התפלל הי' אומרה, בודאי שחשש המהר"ם שאין ראוי לאומרה אלא שלא הי' בכתו לבטל המנהג וכמבואר בס' ארחות חיים הנ"ל (אות ג') שכי' ולולי שפשט המנהג כל כך בטלום כבר עכ"ל. ואפ"י כשירד לפני התיבה הי' אומרה, מכש"כ בנד"ד שי"ל דמה שבני אי"י אין אומרים פסוקי ברוך הי' וברכת יראו עינינו אינו אלא משום חומרא בעלמא, והרא"י שאם באים להשתקע בחו"ל אומרים אותה וכהנ"ל, לכן גם בדעתו לחזור כשעובר לפני התיבה שפיר יש לאומרה וכמש"כ.

ח) וכן נראה להוכיח ממש"כ המג"א (סי' מ"ו סק"ח) בשם הכנה"ג, דביוה"כ כדי להשלים המאה ברכות יאמר ברכת מקדש שמך ברבים בשם ומלכות וגם ברכת מודים דרבנן יאמר בשם ומלכות ע"כ. הרי אף שבמקומו של רבנו הבעל כנה"ג היו נוהגין מאז ומתמיד לא לחתום ברכות אלו בשם ומלכות אפ"י כיון שלדעת הסמ"ג מובא גם בב"י (סי' מ"ו ד"ה סוד"ה דתניא הי') גם בלא יוה"כ מברכין המקדש שמך ברבים בשם ומלכות ומודים דרבנן חותמין לדעת רוב הפוסקים לעולם בשם ומלכות על כן אף שבמקומו של הכנה"ג אמרו אותן בלא חתימת שם ומלכות, ביוה"כ כדי להשלים מנין המאה ברכות יש לאומרן בשם ומלכות ע"י כהנ"ג שם (בהגהות הטור), ואין כאן חשש ברכה לבטלה לפי שיש מקומות שאומרים אותה כל יום. וא"כ הי"ה בנד"ד.

ה) העולה להלכה: א) בן אי"י בחו"ל ודעתו לחזור כשמתפלל ערבית ביחידות ואפ"י עם צבור בני חו"ל, ידלג על ברכת ברוך הי' וכי' כמנהגו בא"י (אות א' ב'). - ב) יזהר שלא ירד לפני התיבה להיות ש"צ בצבור בני חו"ל שאומרים ברכה הנ"ל (אות א' ח'). - ג) ירד לפני התיבה יאמר ברכת ברוך הי' וכי' ויחתום הברכה בצבור בני חו"ל (א' ב' ט'). ולא יאמרנה בתורת נדבה (אות י'). - ד) בן חו"ל שבמקומו אין אומרים ברכת ברוך הי' וכי' במוצש"ק במי"ט ובימי חוה"מ והלך למקום אחר בחו"ל שנוהגין לאומרה, לא יאמרנה אפ"י בצבור האומרים אותה ולא ירד לפני התיבה, ומ"מ במקום צורך יכול לירד לפני התיבה ולומר ברכת ברוך הי' וכי' כמנהג מקום ההוא (אות י"א). - ה) בן חו"ל עלה לא"י להשתקע, כשחוזר לחו"ל לשם ביקור, מותר לו להיות שם ש"צ לתפלת ערבית של חול במקום צורך ויאמר ברכת ברוך הי' לעולם וכי' (אות י"ב).

וינא יצ"ו, ט"ו מרחשון הי' תשל"ח. בצלאל שטערן
נ"ב כעת הנני רואה בס' דרכי חיים ושלום (אות ש"ל) כי כאשר חזר הגאון בעל מנחת אלעזר זצ"ל מא"י לחו"ל בהיותם בספינה בלב ים התפלל שם בן ירושלים שה"י שם עמם בספינה תפלת ערבית לפני התיבה ורצה לדלג על ברכת ברוך הי' כמנהג ירושלים וגער בו הגאון בעל מנח"א על מה עשה ככה לשנות ממטבע שטבעו חכמים מנהג אבותינו בידינו שלא לדלג ברכה זו ע"כ ע"ש. ולכאורה מה לו לבן אי"י למנהגו ולמנהג אבותינו שלא לדלג ברכה זו, אדרבה הוא לא רצה לשנות ממנהג אבותיו בני אי"י שמדלגין על ברכה זו. אי"ו כיון שכל הצבור שהתפללו באותו מנין בני חו"ל היו, לא הי' לו לשנות ממנהגם אלא לומר ברכה זו כדרך שהצבור אומרה וכמש"כ. - ואפשר דמיד אחר שסיים בן אי"י הש"צ, שומר עמו ישראל לעד התחיל לומר קדיש והי' מונע בזה בעד בני חו"ל מלומר ברכת ברוך הי' על כן גער בו הגאון הנ"ל וא"כ אין ראי' משם לנדוננו.

+/השטות והערות/ כעת נלענ"ד בס"ד ראי' נוספת שכן אי"י הנמצא בחו"ל ע"ד לחזור ונעשה ש"ץ לתפלת ערבית דחול שיאמר פסוקי ברוך הי' וכי' וברכת יראו עינינו עם הצבור והוא ממש"כ המג"א (סי' י"ד סק"ה) בשם התוס' והרא"ש בשואל מתבירו טלית שאינה מצוייצת והטיל בה ציצית דהמברך לא הפסיד כמו

סוגיות במס' ברכות שיעור 4 – סמיכות גאולה לתפילה

נשים שמברכות על מצוי'ע שהזמ"ג ע"ש. ועיי' פרמ"ג (שם) שביאר דעתם, דכיון דהבגד בר ציצית הוא להבעלים יכול גם אחר לברך עליו. וכ"כ גם בלבושי שרד שם. ועיי' עוד בשו"ע שם (סעי' ד') שמותר ליטול טלית חבירו ולברך עליו וכו' ע"כ. ועיי' במג"א (סק"ז) שמסיק שהוא ג"כ מהיי"ט דהוי כמצוי'ע שהזמ"ג לנשים. דגם בזה כיון שהבגד בר ציצית הוא לגבי הבעלים יכול גם הנוטלו שלא מדעת בעלים לברך עליו. - וכיון שכן נראה שבנדי"ד לא זו בלבד שהמברך לא הפסיד, אלא גם צריך לברך. דדוקא בטלית חבירו אמרו המברך לא הפסיד כנוכר לעיל, לפי שהוא יחיד לעצמו ואם לא יברך לא הפסיד לאחרים, לא כן בנדי"ד, כיון שנעשה ש"ץ אם לא יברך יפסיד לצבור עניית אמן שאחר הברכה ושבתיחילת הקדיש שאחרי" (עיי' בפנים אות ז' ד"ה אך), לכן כיון שאם אמרה לא הפסיד ויכול לאומרה שפיר צריך לאומרה כמבואר. +

14 - משנה ברורה סימן רסז ס"ק ט

המנהג לומר אחר סיום הברכה ושמרו בני ישראל וגו' ובמועדים וידבר משה וגו' בר"ה תקעו וביוה"כ כי ביום הזה וגו' [פמ"ג]:

15 - שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן סו סעיף ז

אינו אומר אמן אחר גאל ישראל, משום דהוי הפסק. הגה: וי"א דעונין אמן, וכן נוהגין לענות אחר הש"ץ. אבל אם התפלל לבד אין עונין אמן, כדלקמן סימן רט"ו (טור).

16 - משנה ברורה סימן סו ס"ק לה

(לה) לענות וכו' - ודוקא אם לא התחיל עדיין הפסוק של אדני שפתי תפתח דמשם ואילך הוי כתפלה. יש מדקדקים שרוצים לצאת לכו"ע וממתנינים בצור ישראל או בשירה חדשה כדי לענות אמן אחר הש"ץ וכתבו כל האחרונים שלא יפה הם עושים שהרי הוא באמצע הפרק של אמת ויציב ואין לענות שום אמן לבד משתי אמנים הנ"ל בס"ג בהג"ה גם לכתחלה ראוי להתחיל תפלת י"ח עם הש"ץ והקהל בשוה אלא עצה אחרת יש ונכון לעשותה כדי לצאת לכו"ע שיכוין לסיים עם הש"ץ בשוה ואז אינו מחוייב לענות אמן או שיתחיל שמ"ע מעט קודם הש"ץ דהיינו הפסוק ד' שפתי וגו' דבזה המעט ודאי ליכא קפידא דאין ניכר כלל הקדמתו:

17 - תפילה כהלכתה פרק יא הערה קסו

ויש לציין שבעדות לישראל דף קסא יוצא הגר"א הנקין זצ"ל חוצץ נגד ש"ץ המסיים גאל ישראל בלחש שתקנת חכמים שיתפלל בקול כל ברכות ק"ש...

18 - רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ה עמוד א

לא הפסיד כאדם שקורא בתורה ויש לשאול מה בא להשמיענו שלא הפסיד כאדם שקורא בתורה וזה דבר פשוט הוא ותירץ הרב רבי שלמה מן ההר ז"ל דאתא לאשמעינן שאע"פ שדברים שבכתב לא נתנו לאמרן על פה ושאר פסוקים אינו יכול לקרוא אפי' הכי ק"ש יכול לקרותה על פה ואף על פי שאינו קורא אותה לשם חובה דכיון שניתנה לאומרה על פה לחובה יכול לאומרה אפי' שלא לחובה כל הפעמים שירצה ומזה הטעם התקינו לומר פרשת קרבנות על פה בכל יום מפני שהיא חובה כדאמרינן במדרש אמר אברהם אבינו במה אדע כי אירשנה כלומר באיזה זכות יתקיימו להם הבטחותיך אמר לו בזכות הקרבנות שנאמר קחה לי עגלה משולשת וגו' תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מאי איכא למימר יאמרו לפני פרשת הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו בנו בית המקדש והקריבו עליו קרבן מזה הטעם נמי אומרים בהרבה מקומות פרשת ברכת כהנים דכיון שחובה לומר בכל יום ברכת כהנים על פה בשעת נשיאות כפים יכול לאומרה אפילו שלא במקום חובה ומזה הטעם אמרו (יומא דף סח ב) ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה דכיון שהוא מענין הקרבנות ומצינו שמצוה לומר פרשת קרבנות על פה כדאמרינן לעיל לא חששו בקריאת' אפילו כשאינו לחובה כללו של דבר כל פסוק שניתן למצוה או לחובה לאמרו על פה יכול לאמרו כמה פעמים שירצה אפי' בשעה שאין בו מצוה כלל ואין בזה משום דברים שבכתב לא ניתנו לאומרה על פה הואיל וניתנו לאומרה פעם אחת:

וש"פ פשוט דסברי דשאי תפלת המנחה
 שטיקת זמנה אינה בשעה שיש חיוב צרכת
 גאולה אבל צרכיה דרב שהתפלל במקום
 הפ"ט שטיקת חיובה הוא בזמן שיש ג"כ
 דין צרכת גאולה ושו"ך צה דין סמיכת
 גאול"ת ז"ל דאפילו אם יראה להקדימה אינו
 רשאי שעל תפלה זו כבר הל חיובא דסמיכת
 גאול"ת וז"פ, אבל לדעת הרמב"ם ז"ל ז"ל
 שפיר כחש"כ דגם בחפ"ט כל שהקדימה
 מצטדד יום ליכא חיוב סמיכת גאול"ת לפי
 שאינו עדיין צדון צרכת גאולה ולא נאמר
 דין סמיכת גאול"ת אלא כשהוא בזמן שחיוב
 צשניהם וכנ"ל.

שוב מלאתי שטיקת סברא זו כתב השאג"א
 צסי ג' בדבר ראיות ר"ת ז"ל דיכולין
 לקרות ק"ש של ערצות בצרכותי מפג
 המנחה ומעלה מכה דרב לוי של שנת צ"ט
 ומסתמא קרא אז ק"ש בצרכותי דאליכ
 הא ציטל סמיכת גאולה לתפלה ותהא השיב
 השאג"א דז"ל דכה"ג שאכתי לא מעא זמן
 צרכת דגאולה ח"ל לסמיכת גאול"ת אך חזר
 ודחה את זה מהא דדף ל' דפליגי צהשכים
 לנחת לדרך חי מתפלל שמי"ע קודם ויאחזו
 או שיחפלו כשהוא מבלך בדרך אחר שיקרא
 ק"ש בצרכותי דמי"ס תפלה מעומד עדיף
 ומי"ס מסמך גאול"ת עדיף, וברי התם אכתי
 לא הגיש זמן ק"ש כדאמר"י התם "ולכי ממו
 זמן ק"ש" כו' ואפי"ה אית צה משום סמיכת
 גאול"ת אח"ד השאג"א, ופשוט שאין זה
 אלא לפי פירש"י ז"ל שם צדף ל' דמפרש
 שהיו מתפללים קודם עמוד השחר דלהתום
 ורא"ש ז"ל וש"פ דמייירי לאחר עה"ש הרי
 כבר הגיש זמן ק"ש דצדיעצד ילא כשקראה
 לאחר שעלה עה"ש וכדאמר"י צד"ה פעמים
 שאדם קורא ק"ש צ"פ כו' וא' לאחר עה"ש
 כו' וא"כ אין ראייה לנדון דידן דחפ"ט מפג
 המנחה דאכתי ליכא כלל זמן ק"ש.

ועיקר מה שבצאתי סמוכים דצמן דלא
 רמי עלי שניהם [צרכת גאולה
 ותפלה] ליכא דין סמיכת מתפלת המנחה

דמתפללין צלה סמיכת גאול"ת יש לדמות
 דהנה צטיקת ענין סמיכת גאול"ת יל"ע אם
 זכו לורך התפלה שהתפלה מקובלת כשהיא
 באה מיד אחר גאולה או דנימא שזה לורך
 הצרכת גאולה שמתכסיו הצרכת הוא
 להסמיך לה תפלה. וממה שפירש"י ז"ל צד"ד
 ע"צ צשם הירושלמי דמי שאינו סומך גאול"ת
 דומה לארבעו של מלך שצא ודפק על פתחו
 של מלך ילא המלך ומלאו שהפליג אף הוא
 הפליג עכ"ל יש לפרש נמי צצ' אופנים כנ"ל
 דיש לפרש מאחר שמלאו המלך שהפליג כו'
 גריעותא צהצרכת של גאולה ויל"פ דהוי
 גריעותא צמה שיחפלו אח"כ כיון שהמלך
 הפליג. וכשהוא ודאי אי ענין סמיכת גאול"ת
 הוא לורך התפלה יש לשאול למה תפלת
 מנחה [ומוסף ועילה] מקובלת צלה סמיכת
 גאול"ת וע"כ דצמן דאינו צחיוב דגאולה
 אית לן צה וכנ"ל אבל אי נימא דענין סמיכת
 גאול"ת הוא מלורך בגאולה שראוי לה להיות
 סומך לתפלה ח"כ פשוט מאד הא דצמנחה
 וכיו"צ ליכא סמיכת וכשר כיון דלעצם
 התפלה אין לורך צסמיכת רק להגאולה לורך
 צסמיכת וצרכת גאולה ליכא אלא צשחרית
 וערצות אבל צהביא דרב שהתפלל התפלה
 דערצות שצלעדה לא יכא צערצות סמיכת
 גאול"ת שפיר יש לשאול הא מצטל סמיכת
 גאול"ת ולריכים אנו לחירואם של הראשונים
 ז"ל. אבל צדעת הרמב"ם ז"ל ז"ל דסובר
 שיכוד דין סמיכת גאול"ת הוא ללורך התפלה
 וכיון דחזיקן דצמנחה אין לורך לזה אלמא
 דצשעה שלא רמי עלי חיובא דצרכת גאולה
 ליכא דין סמיכת וכו"צ צמקדום וככל כנ"ל.

ולעיקר הקירה כנ"ל [אי הסמיכת
 גאול"ת הוא לורך התפלה או
 ללורך הגאולה] העירני ת"ה יקר אחד
 צמכתבו וצביא ראי מדברי תר"י ז"ל ריש
 מכילתין צמש"כ הראשונים ז"ל על המנהג
 שקורין ק"ש בצרכותי ומתפללין ערצות וכל
 זה מצעו"י, וכתבו תר"י ז"ל ומו שרואה

להחמיר [להתפלל עם הצבור וגם לקיים סמיכת גאולית] יתפלל עם הצבור לשם נדבה וגוי ד"ח לשם "חובה" ואח"כ אחר צרכות ק"ש בזמנה יתפלל עוד הפעם לשם חובה וגוי ד"ח לשם "נדבה" וא"ל לחדש זה דבר [כדין כל מחפלה תפלה נדבה] דמה שנתפלה זו סומך גאולה לתפלה הוי חידוש עיי"ש ובשלמא אי ענין סמיכת גאולית הוא מלורך התפלה שפיר נחדש דבר נתפלה זו דהיינו הסמיכה מה שלא היה נתפלה ראשונה אבל אי כל ענין הסמיכה הוא ללורך הצרכות גאולה, לכאורה אין כאן שום חידוש נתפלה דמה שנתחדש עיי תפלתו הוא עילוי לצרכות הגאולה ולא הוי חידוש נתפלה עכ"ד היקרים חף שיש ללדד קלת דגם מה שעיי התפלה זה עילוי להצרכות בגאולה מחשב נמוך אד חידוש מ"מ הסברא נותנת כדצרי ורחיב יפה היא בדעת תר"י ז"ל דסברי שהסמיכה הוא מלורך התפלה וכנ"ל.]

[ומה שהגיה הד"ח שנתפלה הראשונה שם הצבור יתא לשם חובה והשני שסומך זה גאולית יתא לשם נדבה, זה מוכרח ממש"כ התר"י ז"ל בסוף דהסמיכות גאולית נחשב חידוש חלמא דלוחה תפלה השני שסומך זה גאולית היא נדבה שצריכה חידוש, אבל ל"ע דתחלת דברי תר"י ז"ל שכתבו התפלה ראשונה ששם הצבור "שהרי איצרון ופדרין של עולת נדבה נמו קרבין" [פי משר"ה שייכה תפלה נדבה גם נתפ"ע] משמע שהראשונה נדבה ול"ע].

כלכות תפלה ולכן לריך שיסמוך גאולית והשתא אי ענין סמיכת גאולית הוא ללורך הגאולה שראוי לה להיות סמוכה לתפלה קשה להצין למה יתא חיוז להסומך בערבית גאולית היכה דללי הלא מכיון דבערבית לא חייבוהו נתפלה אט"פ שמחוייב בצרכות גאולה ממילא לא הטילו חכמים על הצרכות גאולה חיוז סמיכה, ולמה יתחייב זה המתנדב להתפלל לאחר שעה יותר מזה שלא התנדב כלל להתפלל, אבל אי ענין סמיכת גאולית הוא מגדרי וענינו התפלה זה מוזן היטב דאט"פ שאינו מחוייב נתפלה ערבית מ"מ אי צעי להתפלל הו לריך להתפלל אותה כדינה בכל גדרי התפלה כגון אמירת פסוק ה' שפתי תפתח וגו' ראשונות וגו' אחרונות ואמלעיות כסדרן והכרעות וכל דיוי שמו"ע וה"י מכללה שתתא סמוכה לגאולה לפמ"ש שזהו ג"כ מגדרי התפלה.

ואכן לכאורה לדעת כ"פ ז"ל שנין סמיכת גאולית הוא בשביל הצרכות גאולה דהנה לקמן ד"ל אמריין דרב אשי [שצבתא דריגלא כדמשמע מפירש"י ז"ל] מללי צדדי לצורה ציחיד מיושב [עין פירש"י ז"ל ד"ה ר"ח] כי הוה אחי לציתי הדר ומללי משומד ופירש"י ז"ל דתפלה ראשונה שהתפלל מיושב אחר ק"ש היתה כדי להסומך גאולית ולפי שלא היתה דעתו מיושבת עליו כ"כ לריך לחזור ולהתפלל צביתו והרא"ש ז"ל כתב דעיקר תפלתו ה"י משומד כ"י והיינו משום דנתפלה מיושב אינו יולא יד"ח וכמ"ש הד"ח אית ע' ע"ש והשתא מהצדד לפ"ז דמקיים סמיכת גאולית ע"י שסומך לה תפלה שאינו יולא זה יד"ח כגון הכא שנתפלתו שסומך לגאולה לא יולא יד"ח אס מפני שלא כיוון זה אס מפני שה"י מיושב וכ"פ צש"ע סימן ל"ד ס"ע דנתפלה מיושב חוזר ומתפלל משומד והנה צמג"ח צשס מ"ע כתב דתפלה השני משומד יתפלל בתורת נדבה ע"ש והגרעק"א ז"ל שבהכותיו שס צש"ע העיר דהא ה"ה מ"ע דרב אשי צשצת ה"י ולכמה

וכן נראה לענ"ד מוכח מדברי החוס' ד"ד ע"כ ד"ה דאמר ריו"ח שכתבו דריו"ח שאמר דלריך להסומך גאולית בערבית מלי סבר כמ"ד תפלה ערבית רשות דמ"מ מחוייב לסומך גאולית ע"ש. אשר לריך ציחור היכו שייך למימר דמחוייב לסומך גאולית הלא אי צעי לא ללי כלל והפשוט כדצרי המש"ב דבר צסי י"ב שהצ"ח הרב הכיל צמכתו דמפרש כוונתם דודאי אי צעי לא ללי אבל מ"מ אס חובה להתפלל לריך להתפלל כתיקונה ע"פ כל